

Η ύπαρξη της Ποτνίας του Λαβυρίνθου, της Κυράς του Λαβύρινθου, προϋποθέτει ότι έχουμε να κάνουμε με ιερό. Η κρατούσα άποψη της μυθολογίας τον θεωρεί φυλακή του Μινώταυρου (κι αργότερα του Δαίδαλου και του Ίκαρου): Αν βρίσκεται στην Κνωσό, πιστεύεται ότι είναι το εκεί «ανάκτορο». Αν τοποθετηθεί στην Γόρτυνα (στα βόρεια του κάμπου της Μεσαράς), πρόκειται για ένα αρχαίο λατομείο. Στην αρχαιότητα, ο τόπος του Λαβύρινθου «παιζόταν». Από την εποχή της Ενετοκρατίας (1209 – 1669) και για περίπου εξακόσια χρόνια, ήταν ταυτισμένος με το λατομείο της Γόρτυνας. Στα 1881, για πρώτη φορά, ως τόπος του υποδείχθηκε η (ακόμα μη αναδυμένη) Κνωσός. Ο εντοπισμός της στα 1900 από τον σερ Άρθουρ Έβανς, εδραίωσε αυτή την άποψη. Πρόσφατα, το λατομείο της Γόρτυνας ξανάρθε στο προσκήνιο.

Η λέξη «ποτνία» αποδίδει την έννοια της οικοδέσποινας, δέσποινας, βασίλισσας. Σημαίνει τον σεβασμό των πιστών στη συγκεκριμένη θεότητα. Στη μυκηναϊκή εποχή, όπως αποκαλύφθηκε σε επιγραφές της «γραμμικής Β», χαρακτήριζε την θεά Αθηνά (a-ta-na ro-ti-ni-ja), την θεά του σταριού (si-to ro-ti-ni-ja), την θεά των αλόγων (ποτνία Ιππεία, ro-ti-ni-ja i-qe-ja) και την, Αριάδνη, οικοδέσποινα θεά του Λαβύρινθου (ro-ti-ni-ja da-ru-ri-to-jo), το όνομα της οποίας βρέθηκε σε τέσσερις πινακίδες της Κνωσού. Μια από τις πινακίδες, αναφέρει ότι της προσφέρθηκαν μέλι και υφάσματα. Μια άλλη σημειώνει την προσφορά λαδιού στο ιερό του Δαίδαλου (da-da-re-jo-de). Και ιερό του Δαίδαλου, απ' όσα ξέρουμε, δεν είναι άλλο από τον Λαβύρινθο. Που μεταφράζεται σε «τόπο του διπλού πέλεκου». Η προελληνική (λυδική) λέξη λάβρυς σημαίνει διπλός πέλεκυς. Και η κατάληξη -νθος σημαίνει τόπο (Κόρινθος, Όλυθος κ.λπ.). Κι ακόμα, Ζευς Λάβρανδος ήταν ο Δίας που κρατούσε διπλό πέλεκυ. Οπότε, η λέξη Λαβύρινθος δηλώνει το ανάκτορο ή το ιερό του διπλού πέλεκου. Λαβύρινθος υπήρχε στην Κρήτη αλλά και στην Αίγυπτο και στη Μίλητο, ενώ δε λείπουν και οι κτιστοί Λαβύρινθοι μέσα σε σπηλιές.

«Η Αριάδνη – αρχικά Αριάγνη – σήμαινε την “ιερή” και την “αγνή”, που ήταν προσωνύμιο της θεάς του κάτω κόσμου στον υψηλότερο βαθμό. Η θεά με αυτό το όνομα λατρευόταν σε πολλά νησιά», σημειώνει ο Κ. Κερενυί. Ήταν η χθόνια θεά, η Μητέρα Γη, η προελληνική θεότητα που πέθαινε κι αναγεννιόταν, προσωποποίηση της φύσης. Στην Κρήτη, αντικαταστάθηκε, όπως κι άλλες αλλού, από την ελληνική Δήμητρα (Δη-{Γη}-μήτηρ) κι εξέπεσε σε ηρωίδα, εγγονή του Δία, ως κόρη του Μίνωα, και του Ήλιου, ως κόρη της Πασιφάης (του φεγγαριού). Το ιερό της, ο Λαβύρινθος, μετατράπηκε σε φυλακή του Μινώταυρου, με τον τόπο, όπου βρισκόταν, να έχει ξεχαστεί.

Αιώνες αργότερα, στην Οδύσσεια, ο Όμηρος την θεωρεί τρόφιμο του Άδη, όπου την είδε ο Οδυσσεύς (λ, 322 κ.ε., σε μετάφραση Αργύρη Εφταλιώτη):

«Η Φαίδρα, η Πρόκρη πρόβαλε, κ' η όμορφη Αριάδνη,

κόρη του Μίνωα του φριχτού, που έναν καιρό ο Θησέας

από την Κρήτη στην ιερή την πήρε Αθήνα, διχως

να τη χαρεί, τι η Άρτεμη τη σκότωσε στις Δίας (Νάξου)

τ' ακρόγιαλα, του Διόνυσου τη μαρτυριά αγροικώντας».

Αποδεικνύεται έτσι ότι, στην ομηρική εποχή, η ποτνία του Λαβυρίνθου έχει ήδη μεταπέσει σε ηρωίδα βοηθό του Θησέα στη δολοφονία του αδελφού της, Μινώταυρου, καθώς στη ραψωδία αυτή περιγράφεται το τι συνέβη, μετά την αναχώρησή τους από την Κνωσό:

«Κ' είν' η Κνωσό, χώρα τρανή, που ο Μίνως του μεγάλου

του Δία συνομιλητής, βασίλεψε εννιά χρόνους,

γονιός του Δευκαλίωνα...» (τ, 178 κ.ε.).

Στη μετάφρασή του, ο Εφταλιώτης χρησιμοποιεί τη λέξη «συνομιλητής» αλλά εκείνη που χρησιμοποιεί ο Όμηρος είναι «οαριστής» και σημαίνει «φιλικός και ερωτικός συνομιλητής» (όαρ = σύντροφος, οαριστύς = ερωτική συνομιλία) με ό,τι αυτό συνεπάγεται.

Μερικές δεκαετίες μετά τον Όμηρο, η Αριάδνη εξυψώνεται σε σύζυγο του θεού Διονύσου (Ησιόδου, Θεογονία, 947):

«Κι ο χρυσομάλλης Δίονυσος την ξανθή Αριάδνη, του Μίνωα την κόρη, πήρε ανθόκορμη γυναίκα».

Του ενός από τους πέντε θεούς, που συγχωνεύτηκαν στον ελληνικό Δίονυσο, αυτού της βλάστησης.

Στην εξελληνισμένη μυθολογία, η Αριάδνη υποχωρεί κι όλα περιστρέφονται γύρω από τον Μίνωα και τον Ταύρο, έτσι κι αλλιώς ιερό ζώο και στην Κρήτη.

Μεταμορφωμένος σε ταύρο μετέφερε ο Δίας την Ευρώπη στην Κρήτη. Κατ' άλλους, δεν ήταν ο Δίας, για τον απλό λόγο ότι σε καμιά άλλη περίπτωση δεν πήρε τη μορφή του ζώου αυτού, αν και υπάρχει μύθος, σύμφωνα με τον οποίο ως ταύρος πλησίασε την αδελφή του, θεά Δήμητρα. Μεταμορφωνόταν σε πουλί (σπουργίτι, κύκνο κ.λπ.), σε άνθρωπο, ακόμα και σε σάτυρο, ποτέ όμως σε ταύρο. Αυτός ανήκε στη δικαιοδοσία του Ποσειδώνα. Ο θεός της θάλασσας έπαιρνε τη μορφή του ή έστελνε κάποιον ταύρο, όταν η περίπτωση το καλούσε. Θεωρούν πιο πιθανό ότι ο Δίας ζήτησε από τον αδελφό του να στείλει ένα ταύρο, να παραλάβει την Ευρώπη και να του την μεταφέρει στην Κρήτη.

Ο ταύρος αποτελούσε ιερό ζώο στους πρώτους νομαδικούς λαούς. Κι ένας θεός με κεφάλι ταύρου κι ανθρώπινο σώμα λατρευόταν πλατιά στην Κρήτη, όπου τα «Ταυροκαθάψια» ήταν το δημοφιλέστερο θέαμα που οι ακροβάτες παρουσίαζαν. Τα κέρατα του ταύρου συναντιούνται σε κάθε βήμα ως «σήμα» της Κνωσού και η «μετάληψη» γινόταν σε ασημένια αγγεία που είχαν σχήμα κεφαλιού ταύρου. Η ίδια αυτή λατρεία απαντιέται στην Αίγυπτο, όπου ο θεός Άπης είχε την ίδια μορφή, ενώ Άπης λεγόταν ο μαύρος ταύρος που λατρευόταν στην αιγυπτιακή Μέμφιδα, ενσάρκωση του θεού Φθα. Άπης λεγόταν κι ένας μυθικός γιατρός, γιος βασιλιά του Άργους. Κι από το Άργος ξεκίνησε την τρεχάλα της η μεταμορφωμένη σε αγελάδα Ιώ, όταν η Ήρα έστειλε μια αλογόμυγα να την βασανίζει. Και κάποιοι υποθέτουν ότι τη μεταμορφωμένη Ιώ ταύρος την κυνηγούσε κι όχι αλογόμυγα.

Όλα αυτά σημαίνουν ότι η ιστορία με την αρπαγή της Ευρώπης από τον Δία είναι η κατάληξη μιας αρχικής λατρείας που ζυμώθηκε στους αιώνες και στους λαούς κι έφτασε διαμορφωμένη διαφορετικά στην καταγραφή της. Άλλωστε, και η λέξη Μίνωας είναι προελληνική και η λέξη Ευρώπη παραπέμπει σε προελληνικές μορφές λατρείας. Με την αρχέγονη Ευρώπη και την Ασία κόρες του Ωκεανού και φυσικά αδελφές.

Οπωσδήποτε, ο έρωτάς του Δία για την Ευρώπη δεν μπορούσε να κρατήσει αιώνια. Της χρωστούσε, όμως, μερικές από τις πιο ευτυχισμένες του στιγμές. Πριν να την εγκαταλείψει, την πάντρεψε με τον βασιλιά του νησιού (Αστέριο ή Αστερίωνα), που υιοθέτησε τα παιδιά της.

Όταν ο βασιλιάς πέθανε, ο Μίνωας ανακήρυξε τον εαυτό του διάδοχο κι όρισε τον αδερφό του Ραδάμανθου νομοθέτη σ' όλα τα νησιά. Ο τρίτος αδερφός, ο Σαρπηδών, αμφισβήτησε την εξουσία του Μίνωα, αλλά νικήθηκε στη μάχη κι αναγκάστηκε να ξενιτευτεί. Εκτός, όμως, από τον Σαρπηδόνα ή παράλληλα με αυτόν, την εξουσία του Μίνωα αμφισβήτησε κι ο λαός. Εκείνος υποστήριξε πως ήταν θέλημα των θεών να γίνει βασιλιάς και, για να το αποδείξει, θυσίασε στον Ποσειδώνα έναν ταύρο και, παρουσία του πλήθους, παρακάλεσε τον θεό να στείλει κι έναν άλλο κι αυτός θα του τον θυσιάσει. Ο θεός εισάκουσε την παράκληση και του έστειλε έναν πανέμορφο άσπρο ταύρο, που βγήκε από τη θάλασσα, όπως άλλοτε ο πατέρας του Μίνωα, όταν έκλεψε την όμορφη Ευρώπη. Μαζί με το λαό εντυπωσιάστηκε κι ο ίδιος ο νέος βασιλιάς, που προτίμησε ν' αφήσει τον ταύρο ελεύθερο στα λιβάδια και να θυσιάσει κάποιον άλλον.

Μόνος κυρίαρχος, ο Μίνωας βάλθηκε να συμμαζέψει το νησί με τη σοφία του και τη δικαιοσύνη του αδερφού του, που όρισε πως καθένας έπρεπε να υποφέρει αυτό που υπέφερε και κάποιος άλλος εξαιτίας του: Το «οφθαλμόν αντί οφθαλμού» του μετέπειτα εβραϊκού νόμου. Παντρεύτηκε την Πασιφάη («αυτήν που τα πάντα φωτίζει», προσωποποίηση του φεγγαριού), από την παράξενη γενιά του Ήλιου και της Ωκεανίδας Πέρσης ή Περσηίδας. Ήταν αδερφή της μάγισσας Κίρκης και του βασιλιά της Κολχίδας, Αιήτη, πατέρα της μάγισσας Μήδειας. Του έκανε οχτώ παιδιά.

Η παραξενιά της την οδήγησε να ερωτευτεί τον ταύρο εκείνον, που είχε στείλει ο Ποσειδών. Δύσκολο να του προκαλέσει τον πόθο. Εξομολογήθηκε το πάθος της στον (Αθηναίο αλλά κάτοικο Κρήτης) Δαίδαλο κι αυτός βρήκε τη λύση: Φιλοτέχνησε μια ξύλινη μηχανική αγελάδα («δάμαλι»), κούφια από μέσα, τόσο όμορφη, που ο ταύρος ξεγελάστηκε και την ερωτεύτηκε. Η Πασιφάη χώθηκε μέσα στο κούφωμα του ξύλινου αγάλματος κι έτσι

μπόρεσε να έρθει σε επαφή με τον ταύρο. Από αυτή την ένωση γεννήθηκε ο Μινώταυρος, ένα θηρίο πανίσχυρο με πελώριο ανθρώπινο σώμα και κεφάλι ταύρου. Οργισμένος ο Μίνωας διέταξε τον Δαίδαλο να του χτίσει μια φυλακή, στην οποία εύκολα να μπορούσε κάποιος να μπει αλλά να του ήταν αδύνατο να ξαναβγει. Ο Δαίδαλος κατασκεύασε τον φημισμένο Λαβύρινθο, «αντίγραφο του αιγυπτιακού Λαβύρινθου». Ο Ηρόδοτος (Β 148) γράφει ότι τον επισκέφτηκε στην (αιγυπτιακή) «πόλη των Κροκοδείλων» (σημερινό Φαγιούμ) κι έμεινε κατάπληκτος από όσα είδε:

«Έχει δώδεκα αυλές στεγασμένες με πύλες αντίκρου η μια στην άλλη. Έξι από αυτές βλέπουν προς βορρά και οι άλλες έξι προς νότο. Είναι συνεχόμενες κι απ' έξω τις περιβάλλει ένας τοίχος. Μέσα υπάρχουν δυο σειρές αίθουσες, άλλες είναι ισόγειες κι άλλες πιο ψηλά, πάνω απ' τις πρώτες, συνολικά τρεις χιλιάδες. Κάθε μια σειρά έχει χίλιες πεντακόσιες αίθουσες. Τις ανώγειες τις είδα όλες (...). Για τις υπόγειες όμως πήρα πληροφορίες από άλλους, γιατί οι Αιγύπτιοι φύλακες αρνήθηκαν κατηγορηματικά να μου τις δείξουν, λέγοντας πως μέσα εκεί είναι οι τάφοι των βασιλιάδων, που έκτισαν εξ αρχής τον λαβύρινθο, και των ιερών κροκοδείλων. (...). Ο δρόμος που ακολουθεί κάποιος για να βγει απ' τις αίθουσες που περνά, και οι ελιγμοί που κάνει περνώντας τις αυλές, είναι εξαιρετικά περίπλοκος. Μ' έκαναν να τα χάνω κυριολεκτικά, καθώς περνούσα από τη μια αυλή στις αίθουσες, από τις αίθουσες στις στοές, έπειτα από τις στοές σε άλλα στεγασμένα δωμάτια κι από κει σε άλλες αίθουσες και δωμάτια. Η οροφή σε όλα αυτά είναι πέτρινη όπως και οι τοίχοι. Όλοι πάλι οι τοίχοι είναι σκεπασμένοι με γλυπτές παραστάσεις και την κάθε αυλή περιτριγυρίζουν στύλοι από λευκή πέτρα με τελειότατη συναρμογή. Στη γωνιά που τελειώνει ο λαβύρινθος είναι προσκολλημένη μια πυραμίδα σαράντα οργιές...».

Πρόκειται για τον λαβύρινθο και την πυραμίδα του φαραώ Αμενεμχέτ Γ' (1849-1801) του Τρίτου Βασιλείου της Αιγύπτου (12^η δυναστεία, 2000 – 1786 π.Χ.). Τον ανακάλυψε στα 1889, ο Άγγλος αρχαιολόγος sir William Flinders Petrie
(Οουίλιαμ Φλίντερς
Πέτρι

). Στο αντίστοιχό του στην Κρήτη, ο Μίνωας φυλάκισε τον Μινώταυρο αλλά είχε πρόβλημα, πώς να τον τρέφει.

Μερικοί, βέβαια, λένε πως αυτό είναι ψέμα και πως αλλιώς έγιναν τα πράγματα. Για πολλά χρόνια, ο βασιλιάς Μίνωας, παρέμενε άτεκνος. Η γυναίκα του, η μάγισσα Πασιφάη (το φεγγάρι), για να τον εκδικηθεί για τις συνεχείς απιστίες του, τού είχε μεταδώσει μιαν αρρώστια που τον έκανε, στην ερωτική πράξη, αντί για σπέρμα να βγάζει δηλητηριώδη

φίδια και σκορπιούς που σκότωναν τις ερωτικές συντρόφους του (αργότερα, τον απάλλαξε από τα μάγια η Αθηναία Πρόκρη που του έδωσε να πει ένα μαγικό φίλτρο, την «κιρκαία ρίζα»). Και ναι μεν η Πασιφάη απείχε από τη συζυγική κλίνη, ερωτεύτηκε όμως έναν πολύ δυνατό αθλητή, που ονομαζόταν Ταύρος. Καρπός του έρωτα ήταν ο Μινώταυρος: Τάχα «γιος» του Μίνωα, που όμως έμοιαζε καταπληκτικά στον Ταύρο. Τον έλεγαν και Αστέριο ή Αστερίωνα, το όνομα που είχε ο θετός πατέρας του Μίνωα. Συμβόλιζε έτσι το έναστρο ουρανό που την ημέρα φωτίζεται από τον παππού του (πατέρα της Πασιφάης), Ήλιο, και τη νύχτα από την μητέρα του, Πασιφάη (φεγγάρι). Ο Μίνωας τον έστειλε σε κάποιους βοσκούς να τον μεγαλώσουν. Όταν ο Μινώταυρος μεγάλωσε, τσακώθηκε με τους θετούς γονείς του που παραπονέθηκαν στον Μίνωα. Ο βασιλιάς έστειλε στρατό να τον συλλάβει. Ο Μινώταυρος οχυρώθηκε σε μια πολυδαίδαλη σπηλιά κι απέκρουε όλες τις προσπάθειες των διωκτών του. Είπαν τη σπηλιά «Λαβύρινθο».

Πρόβλημα για τον Μίνωα, ήταν και ο ίδιος ο ταύρος. Είτε ήταν αυτός που ο Ποσειδών έστειλε, όταν ο Μίνωας ζήτησε σημάδι για να πεισθούν οι κάτοικοι της Κρήτης να τον κάνουν βασιλιά, είτε ήταν εκείνος που είχε κουβαλήσει την Ευρώπη στην Κρήτη, είχε γίνει μάστιγα της περιοχής. Είχε αγριέψει, από το στόμα του έβγαζε φωτιές και προκαλούσε καταστροφές μεγάλες στις καλλιέργειες. Ο Μίνωας δεν ήξερε, τι να κάνει με δαύτον, όταν μπροστά του εμφανίστηκε ο Ηρακλής. Είχε σταλεί από τον Ευρυσθέα που του ζήτησε, ως έβδομο άθλο (από τους δώδεκα που ήταν υποχρεωμένος να κάνει), να συλλάβει τον ταύρο και να του τον πάει ζωντανό. Ο Μίνωας με ευχαρίστηση του έδωσε την άδεια. Ο Ηρακλής βγήκε στους κάμπους, κινήγησε και πρόλαβε τον ταύρο, τον έπιασε από τα κέρατα, τον έδεσε, τον σήκωσε στους ώμους του, τον έριξε στη θάλασσα, καβάλησε στην πλάτη του και, πλέοντας πάνω στον ταύρο που αναγκαστικά το έριξε στο κολύμπι, έφτασε στην Πελοπόννησο. Τον ξαναπήρε στην πλάτη του και τον οδήγησε στο παλάτι του Ευρυσθέα.

Ο Ευρυσθέας τον άφησε ελεύθερο. Αφού αφάνισε Άργος, Σπάρτη και Αρκαδία, ο ταύρος πέρασε από την Κόρινθο, διάβηκε τον Ισθμό, μπήκε στην Αττική κι έφτασε στον Μαραθώνα, όπου εγκαταστάθηκε. Από πρόβλημα του Μίνωα, μετατράπηκε σε πρόβλημα του βασιλιά της Αθήνας, Αιγέα. Ο οποίος είχε μεγαλύτερο πρόβλημα, τον αδελφό του, Πάλλαντα, που με τους πενήντα γιους του εποφθαλμιούσε τον θρόνο. Κάποια στιγμή, ο γιος του βασιλιά Μίνωα, ο Ανδρόγεως, έφτασε στην Αθήνα και νίκησε σ' όλους τους αγώνες των Παναθηναίων. Ο Αιγέας τον παρακάλεσε να τους απαλλάξει κι από τον τρομερό ταύρο, αλλά ο Ανδρόγεως δεν τα κατάφερε και σκοτώθηκε. Κάποιοι, όμως, βεβαίωναν ότι ο Αιγέας είχε υποψιαστεί πως το βασιλόπουλο συνεργαζόταν με τον Πάλλαντα και τους γιους του με σκοπό να τον ανατρέψουν. Τον έστειλε, λοιπόν, στον Μαραθώνα με δυο συνοδούς που κάποια στιγμή τον σκότωσαν, μαχαιρώνοντάς τον πισώπλατα.

Ο Μίνωας βρισκόταν στην Πάρο, όταν έμαθε τα νέα. Με τον στόλο του, βγήκε στην Αττική και πολιορκήσε την Αθήνα αλλά δεν μπορούσε να την πάρει. Ζήτησε από τον πατέρα του, Δία, να τιμωρήσει τους φονιάδες του αγοριού του. Ο αρχηγός των θεών έστειλε στην πόλη όλου του κόσμου τις συμφορές. Οι Αθηναίοι θυσίασαν στον θεό τις κόρες του Υάκινθου, μήπως και τον εξευμενίσουν. Ο Υάκινθος ήταν ένας Σπαρτιάτης, που ζούσε στην Αθήνα με τις κόρες του. Κάποιος χρησμός, που τελικά αποδείχτηκε ψεύτικος, έπεισε τους Αθηναίους πως θα γλίτωναν από τα δεινά, αν θυσίαζαν τα κορίτσια στον τάφο του κύκλωπα Γεραίστη Μάταια. Οι Αθηναίοι κατέφυγαν στην Πυθία του μαντείου των Δελφών, που τους συμβούλευσε να δώσουν στον Μίνωα ό,τι θα τους ζητούσε. Ο βασιλιάς της Κρήτης απαίτησε, κάθε επτά χρόνια, να του στέλνουν στην Κρήτη επτά νέους κι επτά νέες, τροφή στον Μινώταυρο. Τη λύση επρόκειτο να δώσει αργότερα ο Θησέας που προηγουμένως είχε απαλλάξει και τον Μαραθώνα από τον άγριο ταύρο.

Η επέλαση του Θησέα, από την Τροιζήνα στην Αθήνα, ήταν μια διαρκής νίκη του νέου πάνω στο παλιό, με τον Ποσειδώνα να μετρά τα περισσότερα θύματα: Τους γιους του, ληστές Περιφήτη, Κερκύονα, Σκίρωνα, Σίννη και Προκρούστη, και τον ταύρο «του Μαραθώνα». Ο ήρωας εντάχθηκε στους νέους της τρίτης παρτίδας για τον Μινώταυρο κι έφτασε στην Κρήτη, όπου η άλλοτε θεά Αριάδνη είχε καταπέσει σε βασιλοπούλα έτοιμη να τον ερωτευτεί και να συνωμοτήσει μαζί του ενάντια στον ετεροθαλή αδελφό της. Ο (Αθηναίος) Δαίδαλος τη συμβούλευσε να δώσει στον Θησέα το κουβάρι με το νήμα που θα τον έβγαζε από τον Λαβύρινθο (τον «μίτο της Αριάδνης»). Κι ακόμα, η Αριάδνη παρέδωσε στον Θησέα το στολισμένο με πολύτιμα πετράδια χρυσό στεφάνι, που της είχε χαρίσει ο θεός Διόνυσος (δώρο της Αφροδίτης). Το στεφάνι αυτό ήταν φωτεινό κι έφεγγε τον δρόμο του Θησέα μέσα στον σκοτεινό, σπειροειδή για την περίπτωση Λαβύρινθο: Όποιος έφτανε στο κέντρο του, μπορούσε να ξαναβγεί, ακολουθώντας αντίθετη πορεία. Για την ίδια περίπτωση, η Αριάδνη είχε γίνει γυναίκα του Διονύσου, όταν ακόμα βρισκόταν στην Κρήτη («Αστρονομικά», Υγίνου, 64 π.Χ. – 17 μ.Χ.). Ο Θησέας μπήκε στον Λαβύρινθο, σκότωσε τον Μινώταυρο (και με τις ευλογίες του Μίνωα, σύμφωνα με κάποιες πηγές, επειδή απαλασσόταν έτσι από μπελάδες) και βγήκε νικητής και τροπαιούχος.

Φεύγοντας, πήρε μαζί του την Αριάδνη. Ξημερώματα, έπιασαν στη Νάξο. Βγήκαν στη στεριά αλλά την Αριάδνη την πήρε ο ύπνος στην ακρογιαλιά. Όταν κάποια στιγμή ξύπνησε, διαπίστωσε πως ο καλός της είχε φύγει εγκαταλείποντάς την στο νησί. Αυτοκτόνησε ή σκοτώθηκε από βέλος της Αρτεμης. Όμως κάποιοι άλλοι μύθοι τα λένε αλλιώς: Την είχε δει ο θεός Διόνυσος, την ερωτεύτηκε και ζήτησε από τον Θησέα να του την αφήσει και να φύγει. Ο Θησέας υπάκουσε στη θεϊκή εντολή. Ο θεός, αφού κατέκτησε την βασιλοπούλα την πήρε μαζί του και την ανέβασε στον Όλυμπο. Οι κακές γλώσσες πάντως είπαν πως όλα αυτά με τον Διόνυσο ήταν κατοπινές επινοήσεις των Αθηναίων, για να ξεπλύνουν τη μνήμη του ήρωά τους. Υπήρχαν και κάποιες διαδόσεις που έλεγαν ότι δεν την πόθησε ο Διόνυσος αλλά ο Ωναρος, ιερέας του θεού. Κι ότι ο Θησέας δεν είχε κανένα πρόβλημα να του την

αφήσει.

Πίσω στην Κρήτη, ο Μίνωας φυλάκισε τον Δαίδαλο (και τον γιο του, Ίκαρο) στον Λαβύρινθο αλλά πατέρας και γιος δραπέτευσαν, πετώντας με τα φτερά που ο πολυμήχανος αρχιτέκτονας κατασκεύασε. Ο Ίκαρος πνίγηκε, ο Δαίδαλος έφτασε στη Σικελία. Ο Μίνωας κινήθηκε ξοπίσω του, να τον συλλάβει. Άφησε την τελευταία του πνοή στη Σικελία. Ο Δαίδαλος πήγε στην Αθήνα κι έπεισε τον Θησέα να κυριεύσει την Κρήτη, όπου πια βασιλεύει ο Δευκαλίων, γιος του Μίνωα. Ο αθηναϊκός στόλος έπιασε στο λιμάνι της Κνωσού και οι άνδρες το κυριεύσαν αμέσως, καθώς ο Δευκαλίων νόμισε πως οι νεοφερμένοι έρχονταν φιλικά. Η μεγάλη μάχη δόθηκε μπροστά στον Λαβύρινθο κι ο Θησέας σκότωσε τον Δευκαλίωνα με τα ίδια του το σπαθί. Η Κρήτη έπεσε στα χέρια των εισβολέων. Τρεις γενιές αργότερα, διηγείται ο Ηρόδοτος, έγινε ο Τρωικός πόλεμος. Οι Κρητικοί πολέμησαν στο πλάι των Αχαιών. Επιστρέφοντας, είδαν τη χώρα τους να ερημώνεται για μια ακόμα φορά. Ο τόπος όπου βρισκόταν ο Λαβύρινθος και η θεά Κυρά του ξεχάστηκαν. Έμειναν η ανάμνηση της Αριάδνης, ως ερωτευμένης βασιλοπούλας, και οι περιπέτειες, με τις οποίες συνδέθηκε το ιερό οικοδόμημα.

Δεν γνωρίζουμε, τι ακριβώς έγινε και από τον ΙΔ' (μ.Χ.) αιώνα ως Λαβύρινθος υποδειχθηκε το σπήλαιο στη Γόρτυνα. Πρόκειται για ένα δαιδαλώδες δημιούργημα της φύσης, με τεράστιες αίθουσες, διαδρόμους και διακλαδώσεις συνολικού μήκους πάνω από 2.500 μέτρα και σε υψόμετρο 400 μ., 51 χλμ. από το Ηράκλειο. Μια πρώτη αναφορά έχουμε από τον Cristoforo Buondelmonti (Χριστόφορ Μπουοντελμόντι) που το επισκέφτηκε στα 1415. Από τότε κι ως τα τέλη του ΙΘ' αιώνα, ο Λαβύρινθος της Γόρτυνας έγινε το πιο σπουδαίο αξιοθέατο της Κρήτης. Σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, το σπήλαιο χρησιμοποιήθηκε ως λατομείο στη ρωμαϊκή εποχή. Αγνοούμε, τι ήταν πιο πριν και κυρίως στη μινωική εποχή. Κάποιοι πιστεύουν ότι ως λατομείο πωρόλιθου λειτούργησε κι όταν κτιζόνταν η κοντινή Φαιστός και η Γόρτυνα. Ούτε καν γνωρίζουμε πότε το αποκάλεσαν Λαβύρινθο. Η περίπτωση του ποτέ δεν αντιμετώπισε την επιστημονική αρχαιολογική έρευνα. Στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής, χρησιμοποιήθηκε από τους κατακτητές ως αποθήκη πυρομαχικών. Φεύγοντας, το 1944, οι Γερμανοί ανατίναξαν την είσοδό του προκαλώντας τεράστια καταστροφή. Το 1945, επιχειρήθηκε η εκ νέου διάνοιξη και ο καθαρισμός του σπηλαιίου. Οι εργασίες δεν ολοκληρώθηκαν και η είσοδος σ' αυτό απαγορεύτηκε. Την άνοιξη του 1962, τέσσερα παιδιά μπήκαν κρυφά, αναζητώντας μπαρούτι για βαρελότα. Προκάλεσαν έκρηξη και σκοτώθηκαν. Τη σπηλιά χαρτογράφησε συνεργείο της σπηλαιολόγου Άννας Πετρόχειλου (1985). Η φήμη του σπηλαιίου ως ο αυθεντικός Λαβύρινθος συγκέντρωνε το ενδιαφέρον χιλιάδων επισκεπτών ως τα τέλη του ΙΘ' αιώνα.

Τότε, ο Μίνωας Καλοκαιρινός, με δικά του έξοδα, ξεκίνησε ανασκαφές στον λόφο Τσελεπί Κεφάλια (ύψωμα του άρχοντα όπως το έλεγαν οι Τούρκοι). Ως τον Φεβρουάριο του 1879, είχε φέρει στο φως τα πρώτα αδιάσειστα στοιχεία ότι εκεί βρισκόταν η Κνωσός:

Κάτω από στρώματα ηφαιστειακής στάχτης αποκαλύφθηκαν ο περίβολος που έχει πρόσοψη στη δυτική αυλή, έξι από τις 21 αποθήκες, οι διάδρομοι της νοτιοανατολικής αυλής, η εκεί γωνιά της αίθουσας του θρόνου και κάτι παραπάνω από τον μισό προθάλαμο. Τα αντίγραφα δώδεκα πιθαριών που βρήκε σε μίαν από τις αποθήκες, τα έστειλε στον τότε διάδοχο πρίγκιπα Κωνσταντίνο της Ελλάδας και στα μουσεία Ρώμης, Λονδίνου και Παρισιού. Τα νέα έκαναν τον γύρο του κόσμου. Η Κρήτη τράβηξε σαν μαγνήτης το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινής γνώμης. Στα 1881, ο Αμερικανός Γουίλιαμ Στίλμαν (1828 – 1901) αποφάνθηκε ότι η Κνωσός είναι ο Λαβύρινθος. Στα 1900, στην περιοχή έφτασε ο Άγγλος σερ Άρθουρ Έβανς. Κι αυτός αποφάνθηκε ότι η πολυδαίδαλη Κνωσός είναι ο αυθεντικός Λαβύρινθος. Άλλωστε, ήταν πολύ πρόσφατη (1889) η ανακάλυψη του αιγυπτιακού Λαβύρινθου, που είναι στην πραγματικότητα ένα πολυδαίδαλο κτίριο, όπως ακριβώς και το «ανάκτορο» της Κνωσού, μεγάλα τμήματα του οποίου, στη δυτική πτέρυγα, ήταν αφιερωμένα στη λατρεία. Ο Νικόλαος Πλάτων μιλά για «ανάκτορο - ιερό». Άλλοι, κι ανάμεσά τους ο Πολ Φορ, το πάνε πιο μακριά: Δεν υπάρχουν παλάτια αλλά ναοί, όπως ναοί ήταν τα κτίσματα μέσα στους περιβόλους στο Σέσκλο, στο Διμήνι, στις Κυκλάδες, παντού. Η γραμμή είναι μία και ανιχνεύσιμη, από το Σέσκλο ως τον Λαβύρινθο. Οι επιγραφές στις πινακίδες της γραμμικής Β δείχνουν να ενισχύουν αυτή τη θέση. Η ποτνία Λαβυρίνθου είναι η θεά της Κνωσού.

Το καλοκαίρι του 2009, μια αγγλική ερευνητική αποστολή του πανεπιστημίου της Οξφόρδης, με επικεφαλής τον καθηγητή Nicholas Howarth (Νικόλας Χάουαρθ) επισκέφτηκε το σπήλαιο της Γόρτυνας. Μετά από περιδιάβαση και παρατήρηση, αποφάνθηκε ότι «πιθανότατα» εκεί βρίσκεται ο «αυθεντικός Λαβύρινθος». Την άποψη αντέκρουσε μεταξύ άλλων και ο επιμελητής του τμήματος Ελληνικής Εποχής του Χαλκού στο Βρετανικό Μουσείο δρ Shapland (Αντριου Σέπλαντ), ο οποίος προκρίνει την Κνωσό. Το βέβαιο είναι ότι για να ανατραπεί η πεποίθηση πως ο Λαβύρινθος ταυτίζεται με την Κνωσό, θα πρέπει πρώτα απ' όλα να γίνει σοβαρή αρχαιολογική μελέτη στην Γόρτυνα. Και η μελέτη αυτή να αποδείξει ότι ο Λαβύρινθος όντως βρισκόταν εκεί.

(τελευταία επεξεργασία, 27.5.2012)